

HVORFOR FISKERIENE I VARDØ LIGGER ØDE

Foredrag for NRK medarbeidere 20.12.04

Av

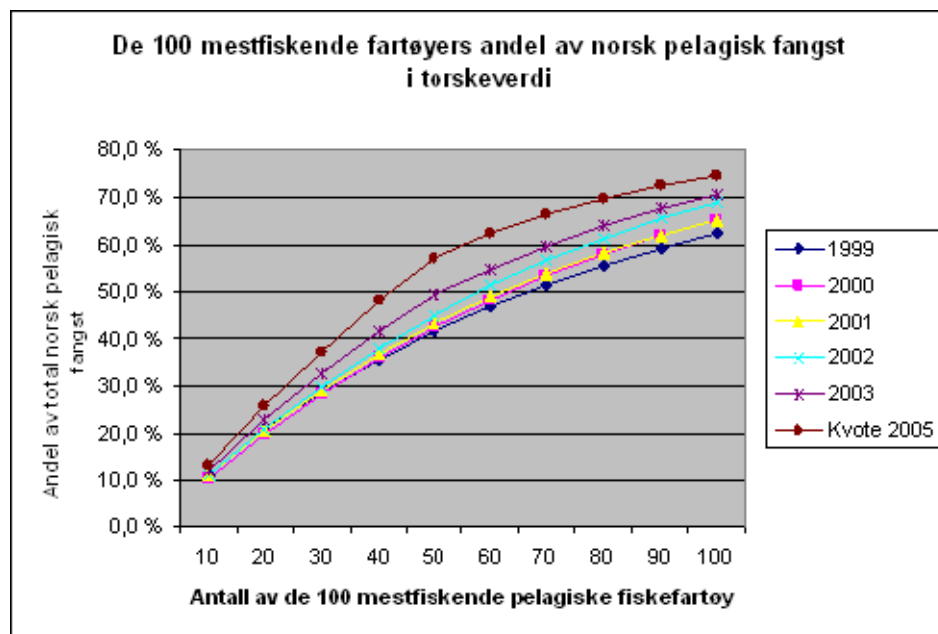
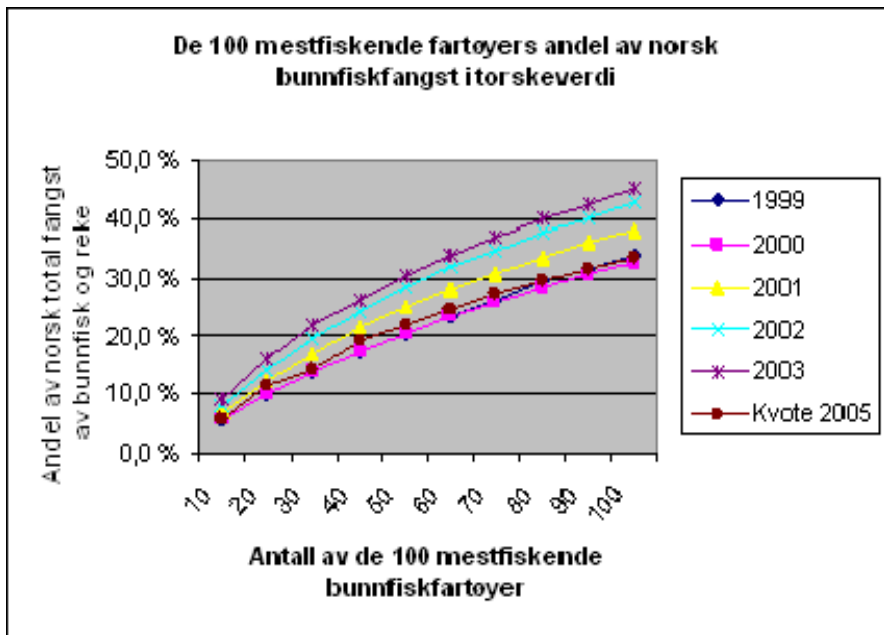
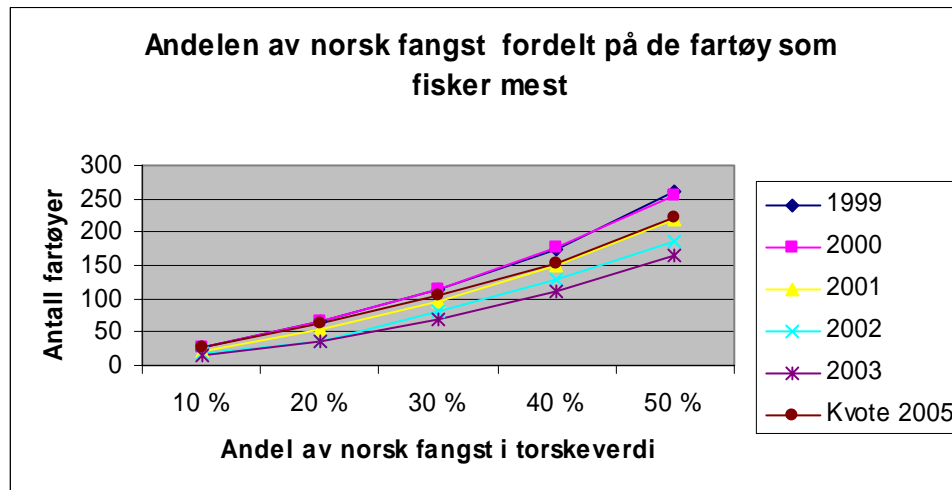
Torbjørn Trondsen, prof./dr.
Norges fiskerihøgskole

FORKLARINGSMODELL

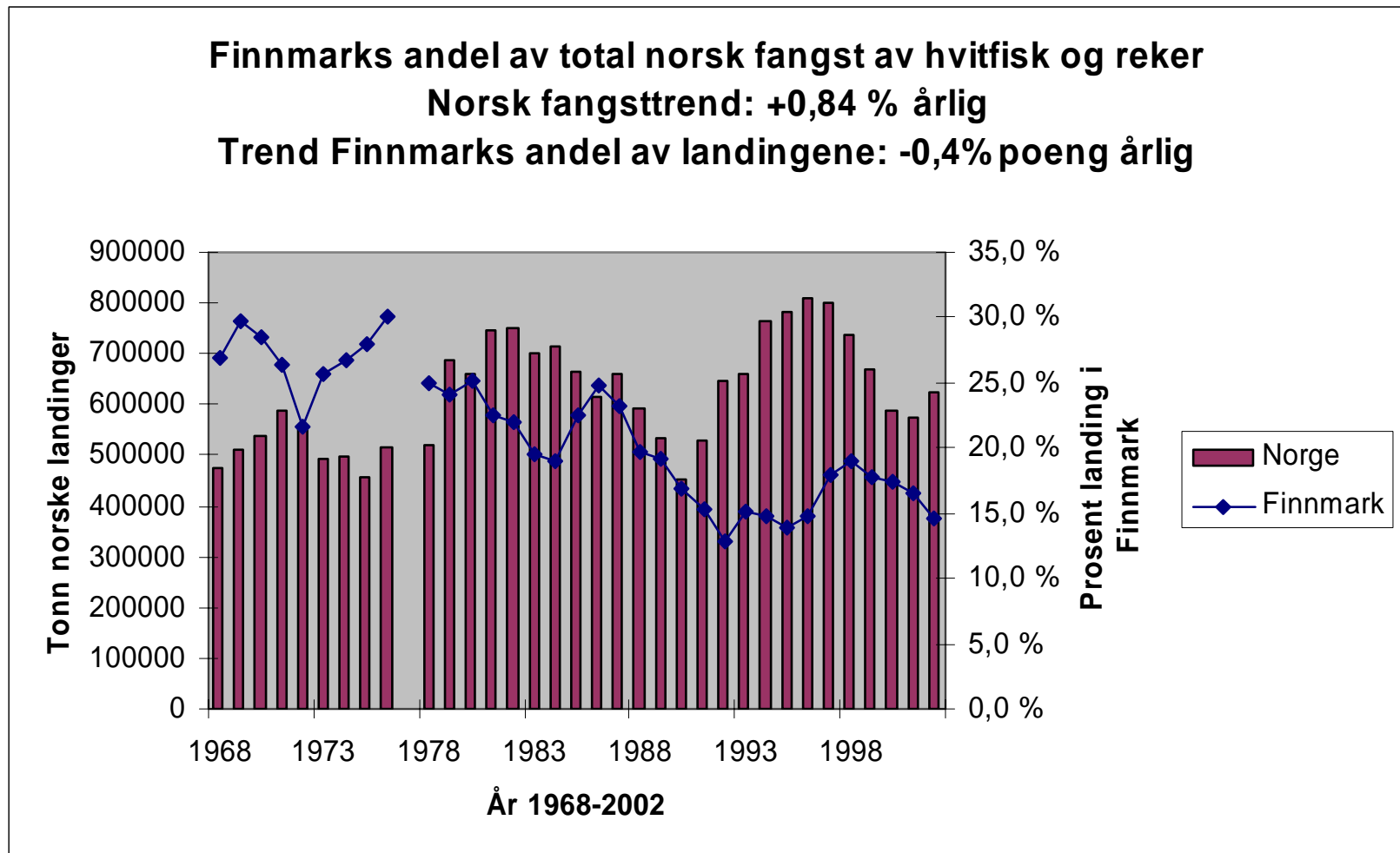
1. Begrensede fiskeressurser
2. Reguleringer av myndigheter
3. Sentralisering av makt
  - Markedsorganisering & globalisering
  - Adgangsregulering i fisket & kvotemakt
4. Virkning
  - De mest marginale fiskeribedrifter og fiskerisamfunn faller ut

50 % AV NORSK FANGST TAS AV VEL 150 FARTØYER

- STADIG MER AV NORSKE FISKEFANGSTER KONSENTRERERS PÅ FÆRRE HENDER

Finnmark har mistet fiskelandinger i torske- og rekefisket

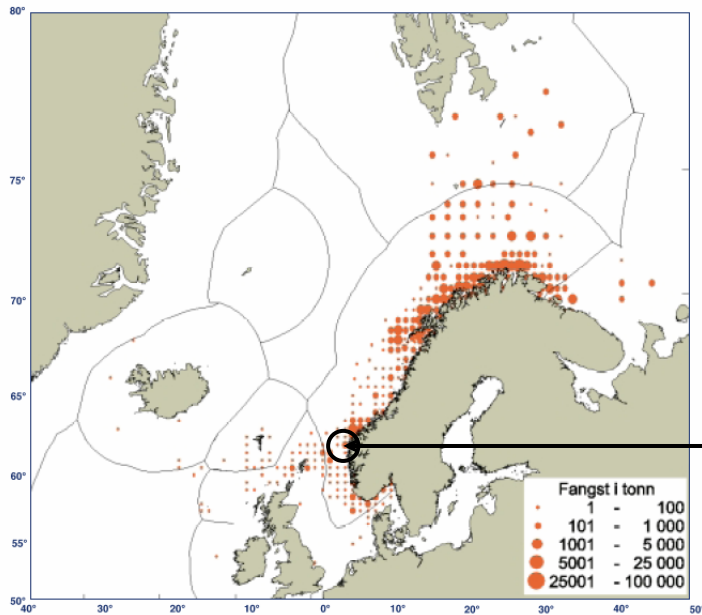

Torskefiskeriene

Fangstmønster 2001

Torsk

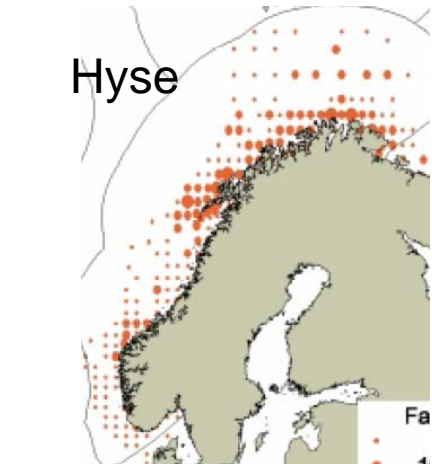
Gadus morhua

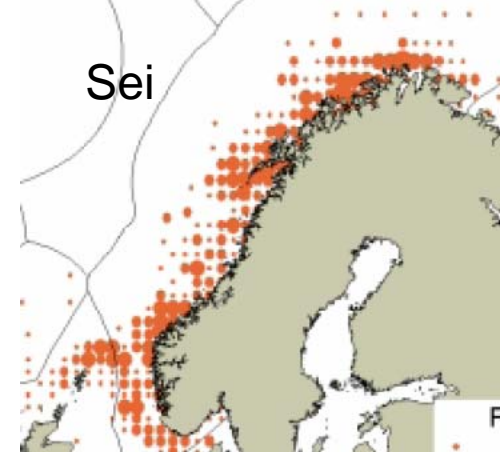
Ålesund:
Fabrikktrålerhovedstad

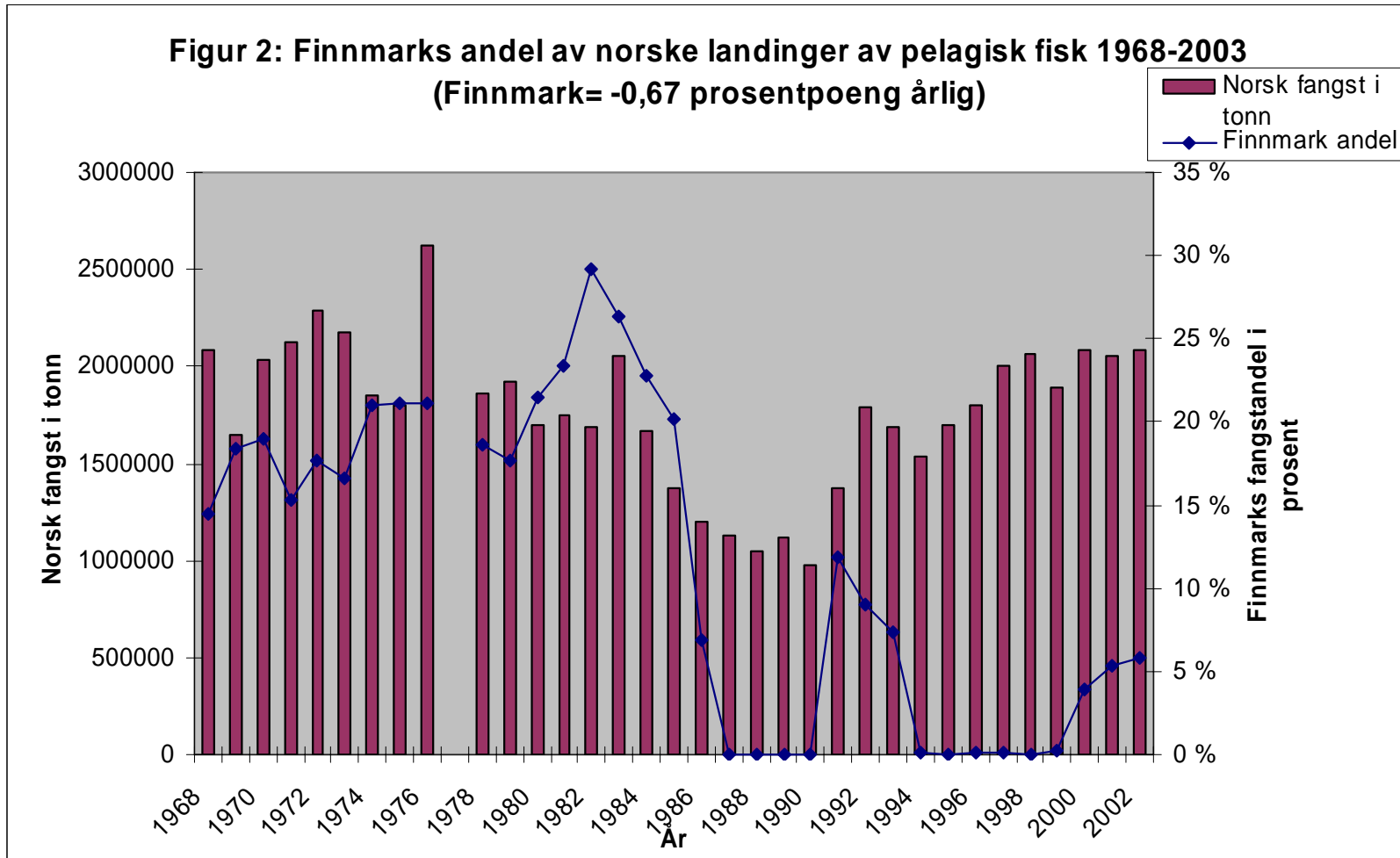
Hyse

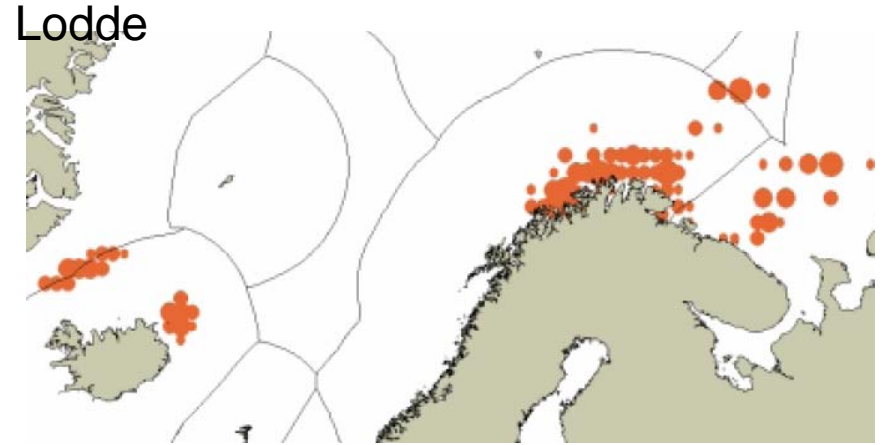
Sei

Finnmark har mistet fiskelandinger av pelagisk fisk

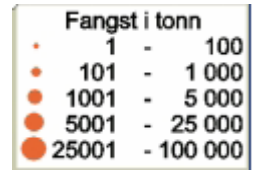
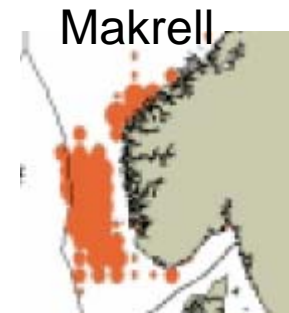
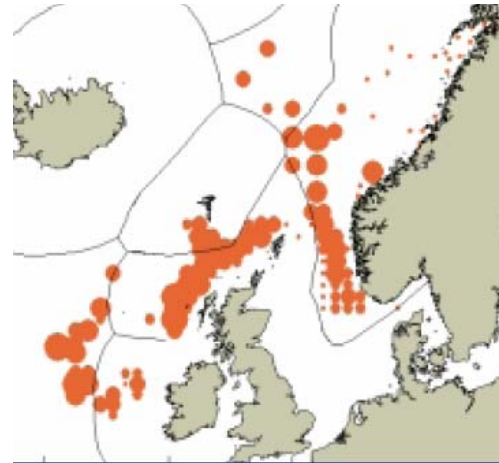

Sildefiskeriene

Kolmule

Hordaland:
Pelagisk
hovedstad

MARKEDSREGULERING GJENNOM RÅFISKLOVEN

- Fiskeauksjoner innføres i Møre & Romsdal og for frossenfisk i Norges Råfisklag (NR)
  - Men ikke for ferskfisk i NR (Nordmøre til Russland grense).
- Virkninger
  1. 20% høyere pris på auksjon
  2. Fiskeleveranser tiltrekkes
    - Sørover til M&R
    - Til frossenfisklagre for direkte eksport (Kina, Canada, Portugal)
  3. Fiskeflåten motiveres til frysing av fisk om bord
  4. Bygging av større fartøyer motiveres for leveranse til de beste prisene
  5. Fiskeindustrien i nord mister leveranser

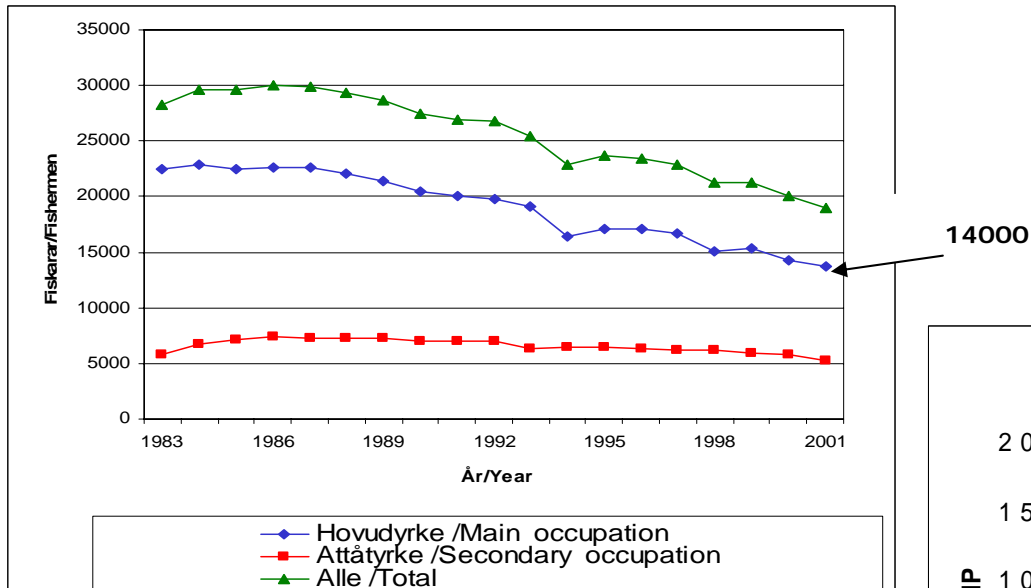
GLOBALISERING AV RÅVAREMARKEDENE FOR FISK

- USSR'S sammenbrudd gav økede russiske fiskeleveranser til Finnmark og Troms
- Øket internasjonal etterspørsel av ubearbeidet frossen fisk
  - Kina billig arbeidskraft, WTO medlemskap
  - Portugal's klippfiskindustri bruker rundfrosset fisk
  - Canada kompenserer egen fiskesvikt med import
- **Virkinger**
  1. Finnmark får kompensert svikt i norske landinger i 1990 årene
  2. Russerne reagerer på bedre priser gjennom fryseauksjoner gjennom ombordfrysing sist i 1990 årene
  3. Fiskeindustrien i Finnmark taper leveranser i 2000 årene
    - Russiske leveranser av ferskfisk nærmest borte i dag

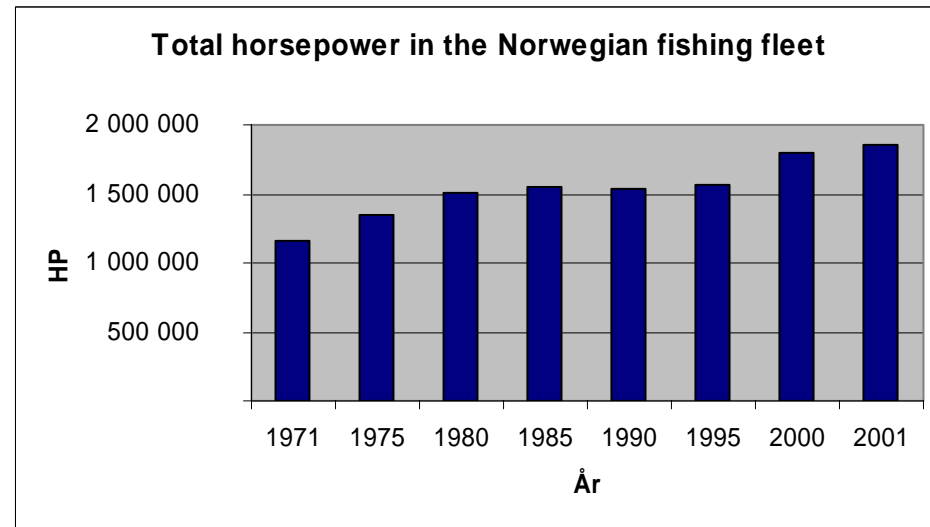
ADGANGSREGULERING I FISKET

- Krise torskefisket i nord på slutten av 1980 tallet
  - Nedkjøling av Barentshavet - lave kvoter
  - Ekspansjon i fangstkapasitet spesielt i den havgående autolineflåte fra M&R
- Innføring av adgangsbegrensning 1990-92 i kystfisket som inntil da hadde vært fritt
  - Adgang gis kun de som hadde deltatt aktivt de tre foregående år
  - Innsatsen reguleres med totalkvoter med olympisk konkurranse
- **Virkninger**
  - Finnmarksfiskere som ikke kunne kvalifisere seg på grunn av dårlige lokale fiskemuligheter i de dårlige årene ble utestengt da fisket tok seg opp igjen
  - Regulering med totalkvoter øker fangstene før fisket blir tilgjengelig for fangst i Finnmark
  - Finnmark mister sine naturgitte andeler av norske fiskelandinger

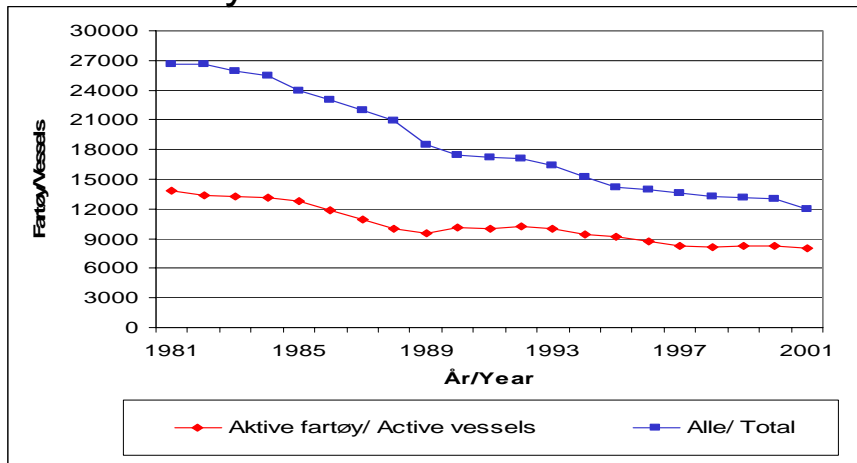
Antall fiskere

Motorkapasitet

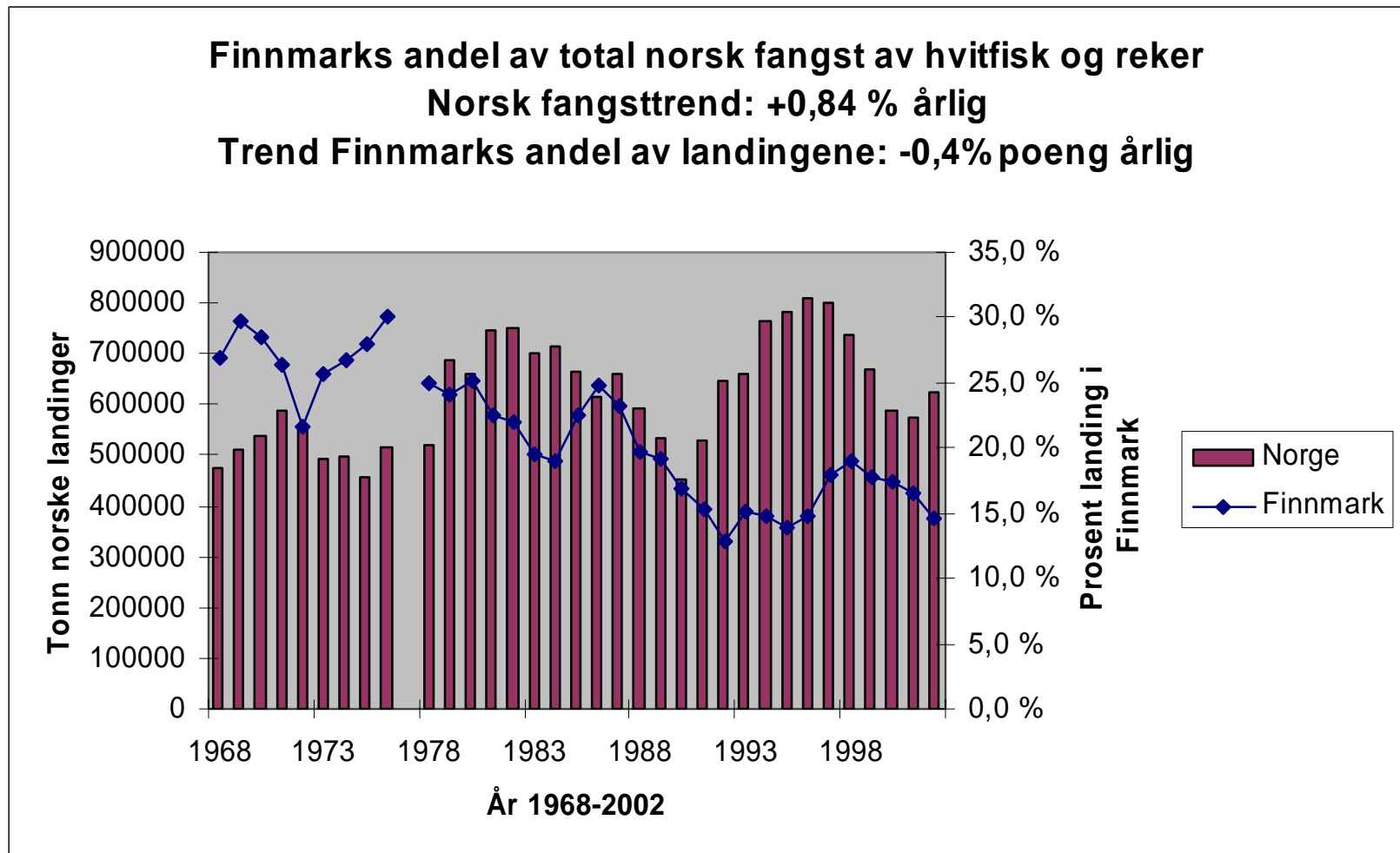
Fartøy

REGULERING AV KVOTEMARKEDET

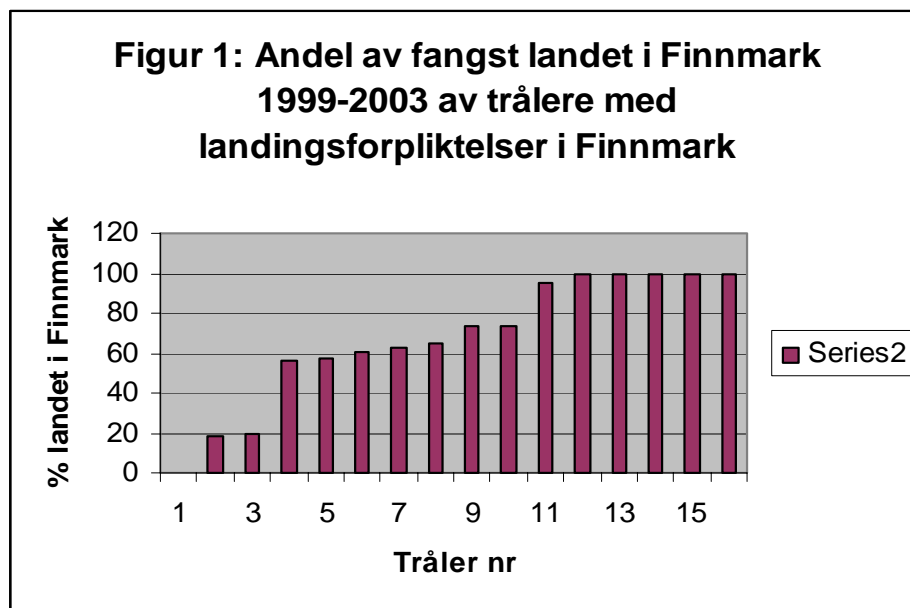
- Individuelle kvoterettigheter innføres først blant de store fartøy, senere i kystfisket
  - Olympisk konkurranse om felleskvoter gir overkapasitet
  - Myndighetene aksepterer i praksis omsetning av kvoterettigheter
- Prisene på kvoter stiger raskt i et aktivt marked
- Virkninger
  - Verdien av norske fiskekvoter 60-70 mld kroner
  - Handel med kvoter blir en egen business
  - Kontroll med kapital blir viktig kvotefordelingsfaktor
  - Omsetningen regulert bl.a. regionalt og krav til leveranse
  - Størst verdi med minst mulige restriksjoner på omsetningen
  - Rederne søker strategier med minst mulig restriksjoner for å få opp kvoteverdiene
    - Ola Olsen flytter flåten og rettighetene til Hordaland, etter at han har kjøpt et fartøy (Torson) fra Tromsø med en konsesjonspris på 100 mill kr
    - Ålesundsbaserte West fish Aarsether/Nordic Sea som driver størstedelen av Finnmarks trålerflåte søker å frigjøre seg fra leveringsbetingelsene i Finnmark
    - Norges fiskarlag ønsker ikke regional fiskeriforvaltning
  - FINNMARK OG ISÆR VARDØ TAPER IGJEN

Finnmark har mistet fiskelandinger i torske- og rekefisket

Staten som kontraktspartner

- De fleste trålerne i Finnmark har fått fiskelisens mot at de leverer fangsten i fylket
- 11 av 16 leverte 44% i Finnmark 1999-2003
- Departementet griper ikke inn, tvert i mot:
- Nye forskrifter i 2003 øker rederienes muligheter for å levere utenom Finnmark

Fiskeriaktørenes respons

- Fiskeflåte
  - Norges fiskarlag er blitt kvoteeierforening
  - De som er igjen har fått øket sine kvoteverdier og driftsgrunnlag
  - Gjelden øker
  - Press for å frigjøre seg fra bindinger
  - Norges Råfisklag arbeider med auksjonsplaner for fersk fisk i Nord Norge
  - Den samlede kapitalen som skal forrentes er større - mer ressurspress?
- Fiskeindustrien
  - De som driver i mindre konkurranseutsatte verdikjeder innen saltfisk klarer seg og søker beskyttelse mot auksjoner
  - De som driver innen frossenfisk er sterkt konkurranseutsatt: Konkurser
  - Omstilling i gang mot fersk fisk
    - - Røkkes Norway Seafood i Hammerfest i front
  - Vardø ligger langt etter i denne industrielle utviklingen
    - Har vært dominert av eksterne eiere som har funnet bedre lønnsomhet i å overførte fangst til andre markeder

Statens respons

- Fiskerikrisa 1989/90 førte til en ekstraordinær økonomiske innsats i tiltakssonen Nord Troms og Finnmark
  - Fritak av arbeidsgiveravgift, nedskrivning av studielån mv.
    - Prislapp i dag: ca 2,4 mld årlig
- Nåværende regjering
  - Hovedfokus på bedriftsøkonomisk lønnsomhet og omsettelige kvoter/rettigheter
  - Konesjonsordningene skaper statsbeskyttede private monopoler
  - Negativ til regionale rettigheter som skaper konkurranse med kvotebaronene i Hordaland og Møre & Romsdal
  - Alternativ sysselsetting etterlyses?

Fylkeskommunens respons

- Staten bygde ned den regionale fiskeriforvaltningen i 1980 og 1990 årene
- Fylkeskommunen har i hovedsak vært tilskuer til utviklingen frem til nylig
- NÅ: En bølge av regionaliseringskrav
- Krav om Regionale Ressursselskaper i Finnmark og Troms Fylkeskommuner
  - Ressursselskapene skal kontrollere rettigheter som skal leies ut til fartøy og bedrifter mot bestemte regionale krav om lokal leveranse/deltakelse